

Felmérés a fejlődő országokban található CD-ROM-kiadványokról

A CD-ROM ma az új információs technikának az az ága, amely valószínűleg forradalmasítja az információ és dokumentáció általunk ismert világát. Hatalmas a tárolási kapacitása, könnyű használni és szállítani, jól tűri a nagymértékű használatot, és a legkülönbözőbb időjárási feltételeket.

A fejlődő országok számára a CD-ROM rendkívüli alkalmat kínál arra, hogy átugorják a technika egy egész nemzedékét, az online keresést, amely nagyrészt a használat mértéke szerinti fizetésen alapul. A CD-ROM technika megszabadítja a felhasználókat a szolgáltatóközpontoktól és a távközlési hálózatoktól, amelyek többsége a fejlett országokban található.

A fejlődő országok egyre inkább tudatára ébrednek a CD-ROM technikában rejlő lehetőségeknek, és egyre több szervezet (pl. könyvtár, dokumentációs központ) használ CD-ROM-kiadványokat, vagy legalábbis készül erre.

1991 júliusában a *CD-ROM-szakértők Hágában* tartott találkozójának résztvevői felismerve azt, hogy az UNESCO már régóta elkötelezte magát a fejlődő országok kutatóinak támogatására a forrásirodalom elérésében; hogy a CD-ROM technikában benne rejlik a lehetőség megkönnyíteni az ilyen irodalom azonosításának és megszerzésének folyamatát; valamint tudatában lévén annak, hogy más szervezeteknek több jelentős kezdeményezésük van e téren, a következőket javasolták:

„Az UNESCO végezzen vizsgálatot, amely pontosabban megállapítja a fejlődő országok tudományos irodalom iránti igényeit; tekintse át a CD-ROM-kiadványokat vagy hasonló technikát alkalmazó, létező vagy tervezett tevékenységeket és programokat, hogy javítsa az ilyen irodalom elérhetőségét és visszakereshetőségét.”

A vizsgálatnak a következők *felméréséből* kell állnia:

- helyszínek és felszerelések, amelyek felhasználhatók lesznek a további projekttevékenységekben;
- releváns, kereskedelmi forgalomban elérhető, képeken alapuló termékek és szolgáltatások;
- a már létező kezdeményezésekben részt vevő adományozók és egyéb szervezetek.

A tanulmányt széles körben kell terjeszteni, és naprakészen kell tartani.

A korábbi ajánlások alapján a jelen vizsgálat *céljai* a következők:

1. El kell készíteni a fejlődő országok CD-ROM eszközeinek (felszerelés, anyagok és termékek) listáját.
2. Címjegyzéket kell készíteni arról, hol található CD-ROM eszközök a fejlődő országokban, és ott kik foglalkoznak velük.
3. El kell készíteni azoknak a szervezeteknek a listáját, amelyek kiadnak, terjesztenek vagy anyagilag támogatnak CD-ROM eszközöket a fejlődő országokban, illetve azok számára.

A vizsgálat első szakasza a CD-ROM technikát használó helyszínek és támogató szervezetek felmérése lesz. A második szakaszban az összegyűjtött anyagból adatbázis épül az UNESCO Micro-CDS-ISIS 2.3 változatával.

Az összes válaszadó, a CD-ROM eszközök felhasználói és az azokat segítő szervezetek megkapják a jelentés és az adatbázis egy példányát.

/An Inventory of CD-ROM in developing countries. = FID News Bulletin, 42. köt. 12. sz. 1992. p. 287./

(Murányi Péter)

Mikroszámítógépek és CD-ROM Kína könyvtárgépesítésében

Kína könyvtárai közül az egyetemi és főiskolai könyvtárakban megvan az a szakértelem, amely ahhoz szükséges, hogy saját gépesítésüket megtervezzék és megvalósítsák.

A könyvtári munkafolyamatokat elsőként 1986-ban a *Sanghaji Jiaotong Egyetem* könyvtárában gépesítették, ahol IBM PC/XT-re dolgoztak ki egy fényceruzát használó teljes kölcsönzési rendszert. Ugyanitt készült 1988-ban egy HP-3000/39 és HP-3000/930 gépekre alapozott integrált könyvtári rendszer. Ezek a korai fejlesztések egyúttal tanulási lehetőséget is teremtettek a többi könyvtáraknak.

A gépesítéssel kapcsolatos kutatások több mint tíz éve folynak, és az utóbbi években jelentős eredményeket hoztak. Egy 1988-as gépesítési konferencián pl. 23 felsőoktatási könyvtár mutatott be integrált könyvtári rendszert és részrendszereket.

A mikroszámítógépek felhasználását vizsgáló 1987-es felmérés szerint Kína keleti régiójának 30 vizsgált könyvtárában 70 szakember 29 rendszer tanulmányozásával foglalkozott. Ezek közül 24 mikroszámítógépes volt. A könyvtárak 73%-a használt IBM PC/XT-t vagy azzal kompatibilis gépet.

A *Shenzen Egyetem* könyvtárának *SULCMIS* nevű integrált rendszere Ethernet-hálózatban dBaseIII Plus adatbázis-kezelő alkalmazásával működik. Képes mágneslemezen fogadni MARC-formátumú rekordokat, és más hasonló felszereltségű könyvtárak számára is használható.

A könyvtárgépesítéskor a következő nehézségek merülnek fel:

- ▶ A számítógépek korlátozott tárhelykapacitása gyakran lehetetlenné teszi a nagyobb számú bibliográfiai rekordot tartalmazó adatbázisok kiépítését, és akadályozza a retrospektív konverziót.
- ▶ Hiányzik Kínában a szabványosítás. Bár vannak bizonyos gépesítési szabványok, nincs hivatalos kínai MARC-formátum, nincs szabványosítva a kínai írásjelek kódolása, a katalógizálás, az osztályozás és az indexelés.

A mikroszámítógépek korlátozott tárhelykapacitása következtében csak a könyvtárgépesítés korlátozott megvalósításáról lehet szó, a szabványosítás hiánya pedig akadályozza az információcserét, és a fejlesztések egyedisége lehetetlenné teszi a szoftverek több helyen való felhasználását.

Arra a kérdésre, hogy Kínának a gépesítés amerikai útját kell-e járnia, a válasz egyértelmű *nem*. Ugyanis:

- ▶ Az Egyesült Államokban végbement könyvtárgépesítési folyamat másolása ésszerűtlen lenne. Az Egyesült Államok és más fejlett országok képesek teljesen online katalógizálni, tárolni és visszakereső rendszereket kifejleszteni, mivel ezekben az országokban kiterjedt és fejlett nemzeti és regionális távközlési hálózatok teszik lehetővé az adatbázisok elérését.

- ▶ A száloptika, a műholdas kapcsolat és más új technikák meggyorsították az információ visszakeresését. Ugyanakkor a távközlés költségei rohamosan csökkennek. Kínában ugyanakkor a gazdaság állapota és a technikai fejlettség nem teszi lehetővé a távközlés és más kapcsolódó problémák rövid távú megoldását. A távközlési és a szállítási rendszereket fejleszteni kellene, és a telefonvonalak száma is igen kicsi.
- ▶ A távközlési díjak Kínában magasak, így a könyvtárak többsége nem engedheti meg magának, hogy ezeket a költségeket viselje.

A retrospektív konverzióról még az Egyesült Államokban, az ott meglévő kedvező körülmények ellenére is azt mutatták ki a vizsgálatok, hogy a CD-ROM-alapú rendszerek használata olcsóbb, mint az online bibliográfiai rendszereké.

A mikroszámítógépek tárhelykapacitásbeli korlátaiból és a szabványosítás hiányosságából fakadó nehézségek CD-ROM technika segítségével küzdhetők le. A CD-ROM tárolási kapacitása hatalmas, és a CD-ROM-on forgalmazott bibliográfiai adatbázisok nemzetközi és nemzeti szabványok alapján biztosítják a katalógizálást és az információ visszakeresését. Ilyen módon a mikroszámítógépek és a CD-ROM összekapcsolása Kína számára a könyvtárgépesítés optimális megoldását jelenti.

/MA ZIWEI-POURCIAU, L. J.: Microcomputers and CD-ROM: an optimum choice for library automation in China. = The Electronic Library, 10. köt. 1. sz. 1992. p.53–57./

(Koltay Tibor)

A szakirodalmi információkeresés helyzete és fejlődési távlatai a kelet-európai országokban

Az 1992. decemberi londoni online konferencián elhangzott előadás átfogó képet ad a volt szocialista országok online információs piacáról. Sajnos, az STN karlsruhei szolgáltatóközpontjának vezető munkatársa előadásában akadnak tárgyi tévedések, ezek egy részét – lábjegyzetben – korrigáljuk. Érdemesnek tartjuk mégis az előadás ismertetését a TMT olvasói számára hibáival együtt, mert jó képet ad arról, hogyan látja ma egy nyugati szakember a hazai és a környező országok online információs piacát. – A ref.

Bevezetés

A politikai változások Európa keleti régiójában az információs és dokumentációs szolgáltatások piacát is alapvetően befolyásolják. A világ tudományos kutatóinak mintegy 40%-a a volt Szovjetunióban él és dolgozik, ami önmagában is hatalmas piacot jelent a nyugati

szolgáltatóknak. A szolgáltatóknak azonban e piac megnyitásához nagy erőfeszítéseket kell tenniük, és a siker csak hosszú távon jelentkezhet. Azt is figyelembe kell venni, hogy a kelet-európai országok infrastruktúrája messze elmarad a Nyugattól. Az információs szolgáltatásokhoz az eredeti dokumentumokat szolgáltató háttérnek kell csatlakoznia.

Ezeket a problémákat – másokkal együtt – még meg kell oldani ahhoz, hogy az információ hasznosítása elérje a mai nyugati színvonalat. A térség országai átlagosan 10 évvel vannak lemaradva a Nyugat mögött, bár az egyes kelet-európai országok között nagy különbségek vannak. A nyugati támogatástól függ, hogy milyen sebesen tudják behozni ezt a tekintélyes hátrányt.